

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ

ક્રિમિનલ મિસલેનિઅસ એપ્લીકેશન નંબર ૧૮૭૪૫/૨૦૧૩

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ બરિન વૈષ્ણવ

=====

૧ શું સ્થાનિક સમાચારપત્રોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી

આપવામાં આવી શકે છે?

૨ પત્રકારને સંદર્ભ કરવામાં આવશે કે નહીં?

૩ શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની ઉચિત નકલ જોવા માંગે છે?

૪ શું આ કેસમાં ભારતનું બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ આદેશના અર્થઘટને સંબંધિત કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે ?

=====

હેમબેન લાભશંકર જોશી.અરજદાર (ઓ)

વિરુદ્ધ

ડો. ભીખાભાઈ તુલસિભાઈ વાઘસિયા & ૧. પ્રતિવાદી/સામાવાળા (ઓ)

=====

ઉપસ્થિતિ :

અરજદાર (ઓ) નંબર ૧ માટે શ્રી એસ. પી. કોટિયા, એડવોકેટ

પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૧ માટે શ્રી રાઘેશ વાય વ્યાસ, એડવોકેટ સાથે શ્રી ચતીન સોની, એડવોકેટ

પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૨ માટે સુશ્રી નિશા થાકોર, અધિક સરકારી વકીલ.

=====

કોરમ: માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ બરિન વૈષ્ણવ

તારીખ:૧૪/૧૦/૨૦૧૬

સી.એ.વી ચુકાદો

૧. ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતા, ૧૯૭૩ (ત્યારબાદ 'સંહિતા' તરીકે ઓળખવામાં આવે છે) ની કલમ ૪૮૨ હેઠળની જોગવાઈઓનો ઉપયોગ કરીને, અરજદાર-અરજદારે નીચેની વિનંતી માટે આ કોર્ટનો સંપર્ક કર્યો છે:-

“૩૫. એ)

* * *

બી) માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી, અહીં અરજદાર સામે ફોજદારી કેસ નંબર ૭૩૨/૨૦૧૧ સાથે શરૂ કરવામાં આવેલી સમગ્ર કાર્યવાહીને રદ કરી શકે છે, જે જાણીતા ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ, ભાવનગર સમક્ષ પડતર છે;

સી) આ અરજીનો સ્વીકાર, સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ બાકી છે, આપ નામદાર ન્યાયના હિતમાં ભાવનગરના વિદ્વાન ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટની કોર્ટમાં ક્રિમિનલ કેસ નંબર ૭૩૨/૨૦૧૧ માં આગળની કાર્યવાહી પર રોક લગાવી શકે છે.

ડી) * * * "

૨. સંહિતાની કલમ ૪૮૨ હેઠળ આ અરજીમાં ઉપરોક્ત વિનંતી માટે આ કોર્ટનો સંપર્ક કરવાની જરૂરિયાત આ રીતે ઊભી થઈ:—

૨.૧ તા. ૦૩/૧૨/૨૦૦૯ ના રોજ, અરજદાર હેમાબેને કોડની કલમ ૧૨૫ હેઠળ અરજી દાખલ કરીને ભાવનગરના ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટની કોર્ટમાં અરજી કરી હતી, જેમાં પ્રાર્થના કરવામાં આવી હતી કે, ડૉ. ભરતભાઈ વાઘસિયા (ફરિયાદી-અહીં મૂળ પ્રતિવાદી) સાથેના સંબંધમાંથી જન્મેલી તેમની પુત્રી માનસીને દર મહિને ર૦૦૦૦ રૂપિયાની જાળવણી ચૂકવવામાં આવે.

૨.૨ ભરણપોષણ માટેની અરજી અરજીમાં કરવામાં આવેલા દાવાઓ પર આધારિત હતી કે, હેમાબેન (મેજિસ્ટ્રેટની કોર્ટ સમક્ષ અરજદાર અને અહીં

અરજદાર) એ ભરતકુમાર ત્રિવેદી સાથે લગ્ન કર્યા હતા, જેની સાથે તે હવે એચ. એમ. પી. નંબર ૧૨૩/૯૮ હોવાથી પરસ્પર સંમતિથી અલગ થવા માટે અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી.મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ અરજદારનું વલણ એ હતું કે જાન્યુઆરી ૧૯૯૯ થી, પ્રતિવાદી-મૂળ ફરિયાદીએ તેણીનો સંપર્ક કરવાનું શરૂ કર્યું, તેણી સાથે દરરોજ પૂરતો સમય પસાર કર્યો, તેણીને ખાતરી આપી કે તે તેની પત્ની છે અને તેની બાજુએ પણ વૈવાહિક વિવાદો હોવાથી, તેણે અને અરજદાર હેમાબેન બંનેએ પતિ-પત્ની તરીકે સાથે રહેવું જોઈએ.અરજદારનો કેસ, જેમ જેમ વાર્તા આગળ વધે છે, જાળવણી અરજીમાં એવો હતો કે તેઓએ જે સંમતિપૂર્ણ સંબંધમાં પ્રવેશ કર્યો હતો તેમાંથી, એક પુત્રી, માનસીનો જન્મ થયો હતો.અરજદારના જણાવ્યા અનુસાર, માનસીનો જન્મ ડૉ. જેજે ચૌહાણની સંજીવની હોસ્પિટલમાં ૩૧/૧૦/૧૯૯૯ પર થયો હતો અને તેનો જન્મ ભાવનગર મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશનમાં નોંધાયેલો હતો.અરજી, તેના પ્રથમ ફક્કરામાં જણાવે છે કે મૂળ ફરિયાદીએ ખોટી રીતે કોર્પોરેશનના રેકૉર્ડ બદલ્યા છે અને તેનું નામ બદલીને તેના વિમુખ પતિ ભરતકુમાર ત્રિવેદી રાખ્યું છે, જેથી તે માનસીની જાળવણીની જવાબદારી/જવાબદારીમાંથી છટકી શકે.વધુ વિગતો સાથે વ્યવહાર કરવાની જરૂર નથી.ટૂંકમાં કહીએ તો, પુત્રી "માનસી" માટે ભરણપોષણનો દાવો અરજદાર દ્વારા આ કોર્ટ સમક્ષ, મૂળ ફરિયાદી તરફથી કરવામાં આવ્યો હતો, જે આ આધાર પર કરવામાં આવ્યો હતો કે બંને પક્ષો પતિ-પત્ની તરીકે જીવ્યા હતા અને આ સંબંધમાંથી માનસીના જન્મ પછી,

પ્રતિવાદીએ તેણીને સંભાળવાનો ઇનકાર કર્યો હતો અને અરજદારની અવગણના પાલ કરી હતી.

૨.૩ મૂળ ફરિયાદી-પ્રતિવાદીએ અહીં ૧૨/૦૭/૨૦૧૦ પર જાળવણી અરજીનો જવાબ દાખલ કર્યો હતો.જવાબની વિગતોમાં ગયા વિના, જેણે સંમતિપૂર્ણ સંબંધની હકીકત અને આવા સંબંધમાંથી જન્મેલા બાળક માનસીની હકીકતને નકારી કાઢી હતી, મૂળ ફરિયાદીએ તેમના સંબંધમાંથી અને સંજીવની હોસ્પિટલમાં ૩૧/૧૦/૧૯૯૯ પર માનસીનો જન્મ થયો હોવાની હકીકતને નકારી કાઢી હતી.દાખલ કરવામાં આવેલા જવાબમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે વ્યાપક દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કરવામાં આવ્યા છે, જે દર્શાવે છે કે માનસીને ભાવનગરના ગૌતમનગરમાં મિડવાઈફ ગૌરીબેન દ્વારા ઘરે જન્મ આપવામાં આવ્યો હતો અને નાણાં ઉઘરાવવા માટે અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી.ફરિયાદીએ જવાબમાં દલીલ કરી હતી કે માત્ર એક સામાન્ય પરિચિત દ્વારા જ તેણે પરિવારને ભાડાની રહેઠાણની વ્યવસ્થા કરી હતી, કારણ કે તે વ્યવસાયે નર્સ હતી.તેમણે પોતાના જવાબમાં આરોપ લગાવ્યો હતો કે હકીકતમાં, અરજદાર હેમાબેને કેતન ભટ્ટ સાથે સાંઠગાંઠ કરીને તેમનો સંપર્ક કર્યો હતો અને તબીબી મદદ માંગી હતી.જાળવણીનો દાવો કરવા માટે કોર્ટમાં બનાવટી દસ્તાવેજો રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા અને તેમના દ્વારા આર. ટી. આઈ. હેઠળ અરજી કરવામાં આવી હતી અને જેમ જ અમુક દસ્તાવેજો ઉપલબ્ધ થશે, તેઓ

તેમના આધારને સાબિત કરવા માટે તે જ રજૂ કરશે કે જાળવણીનો દાવો કરનાર અરજદાર દ્વારા કોર્ટમાં બનાવટી દસ્તાવેજો રજૂ કરવામાં આવ્યા છે.

૨.૪ માહિતીના અધિકાર અધિનિયમની જોગવાઈઓનો ઉપયોગ કરવા પર ફરિયાદીને માનસીની જન્મ તારીખને લગતા દસ્તાવેજો મળ્યા હોવાનું જણાય છે, જે તેમના વલણને સમર્થન આપે છે કે બાળકની જન્મ તારીખ ૩૧/૧૦/૧૯૯૯ તરીકે દર્શાવતા દસ્તાવેજો અને જાળવણી અરજદાર હેમાબેન-(આ કોર્ટ સમક્ષ અરજદાર) ના દાવા ખોટા હતા.હકીકતમાં, તેણે કોર્ટને ગેરમાર્ગે દોરવા માટે બનાવટી દસ્તાવેજ રજૂ કર્યો હતો.

૨.૫ ફરિયાદીએ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૯૬, ૧૯૭, ૧૯૮, ૧૯૯, ૪૨૦, ૪૬૫, ૪૬૭ અને ૧૧૪ નો ઉપયોગ કરીને લેખિત ફરિયાદ દ્વારા ભાવનગરના 'એ' ડિવિઝન પોલીસ સ્ટેશનનો સંપર્ક કર્યો હતો અને આ કોર્ટ સમક્ષ અરજદાર હેમાબેન સામે પોલીસ તપાસ શરૂ કરી હતી.ખાનગી ફરિયાદમાં આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે અરજદાર હેમાબેને ૦૨/૦૨/૨૦૦૩ પર પ્રવેશ ફોર્મ ભરીને કેપીઈએસ શાળામાં તેની પુત્રી માનસીનું પ્રવેશ મેળવ્યું હતું, જેમાં માનસીની જન્મ તારીખ ૦૪/૦૪/૨૦૦૦ દર્શાવવામાં આવી હતી અને જન્મ સ્થળ દામનગર હતું.પિતાનું નામ અનિલભાઈ તરીકે નોંધવામાં આવ્યું હતું અને આ નોંધણી નંબર ૪૭૫ પર ૦૯/૦૪/૨૦૦૦ પર જન્મ તારીખ નોંધાવતા તેના

સબ-રજિસ્ટ્રાર દ્વારા જારી કરાયેલ નગરપાલીકા દામનગરના જન્મ પ્રમાણપત્ર પર આધારિત હતું.ફરિયાદીના જણાવ્યા અનુસાર, નગરપાલીકાએ આવી નોંધણીનો ઇનકાર કર્યો હતો, કારણ કે તેની ઓફિસમાંથી મળેલા સંદેશાવ્યવહાર અનુસાર, જાન્યુઆરીથી ડિસેમ્બર, ૨૦૦૦ દરમિયાન માત્ર ૪૨૨ જન્મ નોંધવામાં આવ્યા હતા.

૨.૬ ફરિયાદ અનુસાર પિતાનું નામ પણ અનિલભાઈ બતાવવામાં આવ્યું હતું.ધોરણમાં પ્રવેશ મેળવતી વખતે પણ તે દર્શાવવા માટે દસ્તાવેજો રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા. હું, બાળકનું નામ પટેલ માનસી હેમાબેન અનિલભાઈ તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યું હતું, જેને પછીથી બદલીને વાઘસિયા માનસી કરવામાં આવ્યું હતું.પ્રવેશ ફોર્મમાં શરૂઆતમાં જે નામનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો તે નામ અનિલભાઈ હતું, જોકે બાદમાં તેમાં સુધારો કરીને ભીખાભાઈ કરવામાં આવ્યું હતું.બાળકની જન્મ તારીખ જે ૦૪/૦૪/૨૦૦૦ તરીકે દર્શાવવામાં આવી હતી તેને સુધારીને ૨૨/૦૩/૨૦૦૦ કરવામાં આવી હતી.વરતેજ ગ્રામ પંચાયતના જન્મ રજિસ્ટરના દસ્તાવેજો રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા જે દર્શાવે છે કે ૨૨/૦૩/૨૦૦૦ પર યુનુસભાઈ મકવાણાને એક છોકરીનો જન્મ થયો હતો, જેનું નામ પછીથી અનિલભાઈ અને પછી ભીખાભાઈ કરવામાં આવ્યું હતું.તે ફરિયાદીનો કેસ હતો કે, આમ, આરોપી હેમાબેન-અરજદારે જાળવણીનો દાવો

કરવા માટેની અરજીમાં ભાવનગરના મુખ્ય ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટની કોર્ટ સમક્ષ બનાવટી દસ્તાવેજ રજૂ કર્યો હતો અને તેથી ગુનો નોંધવામાં આવે.

૨.૭ યોગ્ય તપાસ પછી, વિવિધ નિવેદનો નોંધ્યા પછી સંહિતાની કલમ ૨૦૨ હેઠળ અહેવાલ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો અને આ અહેવાલના આધારે આરોપી-અરજદાર સામે કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી, જેમાં ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૯૬, ૪૨૦, ૪૬૫ એન. એસ. ૪૬૭ હેઠળ ગુનાઓ માટે કાર્યવાહી માટે સમન્સ જારી કરવામાં આવ્યું હતું.

૨.૮ ક્રિમિનલ કેસ નંબર ૭૩૨/૨૦૧૧ માં કાર્યવાહીને રદ કરવા માટે આરોપી હેમાબેન દ્વારા ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ ની કલમ ૪૮૨ નો ઉપયોગ કરીને ઉપરોક્ત અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી.

૩. અરજીને એકપક્ષીય રીતે સ્વીકારતી વખતે કોર્ટે ૨૫/૦૨/૨૦૧૪ પર નીચેનો આદેશ પસાર કર્યો:—

“નિયમ. વિદ્વાન એ.પી.પી. સામાવાળા નં. ૨ તરફથી નોટિસનો સ્વીકાર કરે છે. જો અરજીના વિષય પર કાયદા અનુસાર યોગ્ય અરજી કરવામાં આવે તો આ આદેશ ફરિયાદીના માર્ગમાં નહીં આવે તેવી

સ્પષ્ટતા સાથે પેરા ૩૫ (સી) ના સંદર્ભમાં વચગાળાની રાહત.સીધી સેવાની મંજૂરી છે.”

જ. શ્રી એસ. પી. કોટિયા, વિદ્વાન એડવોકેટ, અરજદાર-મૂળ આરોપી વતી હાજર થયા છે, શ્રી ચતીન સોની મૂળ ફરિયાદી-પ્રતિવાદી નંબર ૧ વતી હાજર થયા છે અને સુશ્રી નિશા ઠાકુર, વિદ્વાન વધારાના સરકારી એડવોકેટ, પ્રતિવાદી નંબર ૨, ગુજરાત રાજ્ય વતી હાજર થયા છે.

પ. શ્રી એસ. પી. કોટિયાએ ફરિયાદી દ્વારા ભરણપોષણ માટેની અરજીમાં કરવામાં આવેલા દાવાઓ અને ખાસ કરીને અરજદાર દ્વારા આરોપ મૂકવામાં આવ્યો છે કે કેવી રીતે ફરિયાદીએ શરૂઆતમાં અરજદાર પ્રત્યે આકર્ષણ વિકસાવ્યું હતું, સંમતિપૂર્ણ સંબંધમાં પ્રવેશ કર્યો હતો અને પછી તેની સાથે છેતરપિંડી કરી હતી અને આવી સંબંધમાંથી જન્મેલી તેની પુત્રી માનસીને કોઈ સમર્થન વિના છોડી દીધી હતી.

પ.૧ શ્રી કોટિયાએ વધુમાં દલીલ કરી હતી કે પ્રશ્નમાંની ફરિયાદ બીજું કંઈ નહીં પણ અરજદાર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી જાળવણી અરજીનો વળતો પ્રહાર છે અને તેથી માત્ર આ ગણતરી પર, પ્રતિવાદી-મૂળ આરોપી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી આવી ફરિયાદને રદ કરવામાં આવે છે.ફરિયાદને વળતો પ્રહાર હોવાનું

સાબિત કરવા માટે શ્રી કોટિયાએ જણાવ્યું હતું કે જાળવણીની કાર્યવાહી ૨૦૦૯માં શરૂ કરવામાં આવી હતી જ્યારે ફરિયાદ ૨૦૧૧માં દાખલ કરવામાં આવી હતી.

પ.૨ શ્રી કોટિયા આગળ દલીલ કરે છે કે, કથિત ગુનાઓ માટે કોઈ કાનૂની તત્વો સ્પષ્ટ થતા નથી અને આ ફરિયાદ પોતાની ચામડી બચાવવા માટે તથા ખુદ પડી જવાના જોખમથી બચવા માટે પાછળથી વિચાર કરીને કરવામાં આવેલી છે.

પ.૩ શ્રી કોટિયાએ અરજદારને પરિશિષ્ટ 'સી' પરના ફોટોગ્રાફ્સ તરફ આ કોર્ટનું ધ્યાન દોરવા આમંત્રણ આપ્યું છે, જેમાં દલીલ કરવામાં આવી છે કે ફોટોગ્રાફ્સમાંથી એ હકીકતની ન્યાયિક નોટિસ લઈ શકાય છે કે અરજદાર અને મૂળ ફરિયાદી વચ્ચે સંબંધ હતો અને પ્રતિવાદી દ્વારા લગ્ન કરવાના વચનને કારણે, સંમતિથી સંબંધ બાંધવામાં આવ્યો હતો, જેના પરિણામે પુત્રી માનસીનો જન્મ થયો હતો. શ્રી કોટિયાએ ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે અરજદાર વાસ્તવિક હકીકત સ્થાપિત કરવા માટે ડીએનએ પરીક્ષણ કરવા તૈયાર છે, જેના માટે ફરિયાદીએ સંમતિ આપી ન હતી અને હવે પણ અરજદાર પરીક્ષણ કરવા તૈયાર છે.

પ.૪ શ્રી કોટિયાએ કલમ ૧૯૬,૧૯૭,૪૬૫,૪૬૭,૪૬૮ અને ૪૨૦ની જોગવાઈઓ દ્વારા આ કોર્ટમાં દલીલ કરી છે કે ફરિયાદમાં કોઈ કેસ નથી કારણ કે ઉપરોક્ત કલમોના ઘટકો સંતુષ્ટ નથી જેથી ફોજદારી કાર્યવાહી ચાલુ રાખવાની બાંયધરી આપે.

પ.૫ શ્રી કોટિયા વધુમાં દલીલ કરે છે કે સંહિતાની કલમ ૧૯૫ની જોગવાઈઓ વાંચીને, તે સ્પષ્ટ છે કે પ્રતિબંધ છે અને તેથી ખાનગી ફરિયાદીના હાથે ફરિયાદ દાખલ કરી શકાતી નથી.શ્રી કોટિયાની રજૂઆતમાં કલમ ૧૯૫ની જોગવાઈઓ તરફ મારું ધ્યાન દોરતા, ફરિયાદીને ફરિયાદ દાખલ કરવાનો કોઈ અધિકાર નહોતો અને તેથી માત્ર સંહિતાની કલમ ૧૯૫ હેઠળ નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળતાને કારણે, ફરિયાદ રદ થવાને પાત્ર છે.

પ.૬ શ્રી કોટિયાના જણાવ્યા અનુસાર, ફરિયાદ માત્ર સંબંધિત કોર્ટ એટલે કે જે કોર્ટ સમક્ષ જાળવણી અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી તેના કહેવા પર અથવા વૈકલ્પિક રીતે જાહેર સેવકો તરીકે દામનગર નગરપાલિકાના અધિકારીઓના કહેવા પર દાખલ કરી શકાય છે, પરંતુ વર્તમાન ફરિયાદી-અહીં પ્રતિવાદીના હાથે નહીં.

પ.૭ શ્રી કોટિયાએ તેમની દલીલોને ટેકો આપવા માટે નીચેના ચુકાદાઓ પર આ કોર્ટનું ધ્યાન આકર્ષિત કર્યું છે, એટલે કે તુરં છ ફરિયાદોને રદ કરવી આવશ્યક છે.વધુમાં, સત્તાવાળાઓને સંહિતાની કલમ ૧૯૫ સંબંધિત દલીલોને ટેકો આપવા માટે ટાંકવામાં આવ્યા છે.

(I) મિતેશચંદ્ર મણિલાલ અને અન્યો વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય અને અન્યોએ ૧૯૯૭માં અહેવાલ આપ્યો હતો (૨) જી એલ એચ ૬૩૭;

(II) ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય વિરુદ્ધ માતા ભિખ (૧૯૯૪) ૪ એસ. સી. સી. ૯૫ માં નોંધાયેલ;

(III) ધીરુભાઈ અમરનાથ ચાવડા વિરુદ્ધ રત્નાકર ડી. શેટ્ટીએ ૨૦૧૨માં અહેવાલ આપ્યો હતો જી એલ એચ ૬ એલ-એચ સી ૨૨૯૫૧૪;

(IV) મહિન્દ્રા એન્ડ મહિન્દ્રા ફાઇનાન્શિયલ સર્વિસીસ લિમિટેડ વિરુદ્ધ રાજવી દુબેએ ૨૦૦૯માં અહેવાલ આપ્યો હતો (૧) એસ. સી. સી. ૭૦૬;

(V) અશોક કુમાર ગુપ્તા વિરુદ્ધ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્યનો ૨૦૧૬માં અહેવાલ

(૪) સુપ્રીમ ૬૧૭;

(VI) અબ્દુલ રહેમાન વિરુદ્ધ કે. એમ. અનીસ ૨૦૧૧માં નોંધાયેલા (૧૦)

એસ. સી. સી. ૬૯૬;

(VII) હરિયાણા રાજ્ય વિરુદ્ધ ભજરલાલ અને અન્યોએ ૧૯૯૨માં પૂરક

(૧) એસ. સી. સી. ૩૩૫ અહેવાલ આપ્યો હતો.

૬. એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર સુશ્રી નિશા ઠાકુરે કોડની કલમ ૨૦૨ હેઠળ ભાવનગરના એ ડિવિઝન પોલીસ સ્ટેશનના પોલીસ સબ-ઇન્સ્પેક્ટર દ્વારા દાખલ કરાયેલા અહેવાલ દ્વારા આ કોર્ટને લીધી છે. સુશ્રી ઠાકુરની રજૂઆતમાં, એકવાર પ્રક્રિયામાં નોંધાયેલી વિવિધ વ્યક્તિઓની રજૂઆતના આધારે સંહિતાની કલમ ૨૦૨ હેઠળ અહેવાલ રજૂ કરવામાં આવે અને તપાસ એજન્સી દ્વારા વ્યક્તિલક્ષી સંતોષ પ્રાપ્ત થાય કે ફરિયાદની સુનાવણીની જરૂર છે, આ કોર્ટે સંહિતાની કલમ ૪૮૨ હેઠળ અસાધારણ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને પ્રારંભિક તબક્કે જ ફરિયાદ રદ કરવી જોઈએ નહીં અને તપાસને નિષ્ફળ બનાવવી જોઈએ નહીં.

૬.૧ સુશ્રી ઠાકુરે રજૂઆત કરી હતી કે શ્રી કોટિયાની દલીલ કે સંહિતાની કલમ ૧૯૫ હેઠળ પ્રતિબંધ છે, કારણ કે ખાનગી ફરિયાદ દાખલ કરી શકાતી નથી તે ખોટી ધારણા છે.કલમ ૧૯૫ (બી) (આઈ) (આઈ) ની જોગવાઈઓ તરફ કોર્ટનું ધ્યાન દોરતા સુશ્રી ઠાકુરે દલીલ કરી છે કે આ એવો કેસ નથી જ્યાં દસ્તાવેજો કોર્ટની કસ્ટડીમાં હતા અને દસ્તાવેજો કોર્ટની કસ્ટડીમાં હતા ત્યારે છેતરપિંડી કરવામાં આવી હતી.તેણીએ રજૂઆત કરી હતી કે તે ફરિયાદીનો કેસ છે કે કોર્ટ સમક્ષ બનાવટી દસ્તાવેજો રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા, બનાવટી કૃત્ય કરવામાં આવ્યું હોવાનો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો કારણ કે દસ્તાવેજો સાથે ચેડા કરવામાં આવી હતી, વર્તમાન કેસમાં, જન્મ પ્રમાણપત્ર.સુશ્રી ઠાકોરની રજૂઆતમાં, તેથી, ફરિયાદ નોંધાવવાનું કોર્ટનું કામ નહોતું અને તેથી, ખાનગી ફરિયાદ દાખલ કરવાની મંજૂરી હતી.

૭. પ્રતિવાદી નંબર ૧-મૂળ ફરિયાદી વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી ચતીન સોનીએ પ્રતિવાદી નંબર ૧ દ્વારા દાખલ કરાયેલા જવાબ પર વ્યાપકપણે આધાર રાખ્યો છે અને દલીલ કરી છે કે અરજદારના વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી કોટિયાએ ઇરાદાપૂર્વક આ કોર્ટને દાખલ કરેલી ફરિયાદની સામગ્રીમાંથી પસાર કરી નથી જે અરજ સાથે જોડાયેલી છે.શ્રી સોનીએ વધુમાં દલીલ કરી હતી કે અરજદાર ભૌતિક તથ્યોને દબાવવા માટે દોષિત છે કારણ કે હકીકત એ છે કે

જાળવણીની કાર્યવાહી ૦૮/૦૬/૨૦૧૨ ના આદેશ દ્વારા રદ કરવામાં આવી હતી તે અરજીમાં વિનંતી કરવામાં આવી નથી.

૭.૧ શ્રી કોટિયાની દલીલ કે ફરિયાદ સંપૂર્ણ રીતે જાળવણીની કાર્યવાહીનો વળતો પ્રહાર છે, તે શ્રી સોનીની દલીલ છે કે શ્રી કોટિયાની રજૂઆતમાં કોઈ યોગ્યતા નથી.શ્રી સોનીની રજૂઆતમાં, એકવાર વર્ષ ૨૦૦૯ માં જાળવણીની કાર્યવાહી દાખલ કરવામાં આવી હતી, ત્યારે માહિતીના અધિકાર અધિનિયમ હેઠળ ઉપલબ્ધ કરાયેલા દસ્તાવેજોના આધારે ફરિયાદીને આરોપી-અરજદાર દ્વારા કરવામાં આવેલી છેતરપિંડી વિશે જાણ થઈ હતી અને તેથી અરજદારે છેતરપિંડી કરી હોવાની અનુગામી જાણકારીને ધ્યાનમાં રાખીને, ફરિયાદી દ્વારા એક ખાનગી ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવી હતી-પ્રતિવાદી નંબર ૧ અહીં.તેથી, એવું ન કહી શકાય કે ફરિયાદ જાળવણીની કાર્યવાહી માટે વળતો પ્રહાર છે.શ્રી સોનીના જણાવ્યા અનુસાર, પ્રતિવાદી દ્વારા અહીં દાખલ કરવામાં આવેલા જવાબની સામગ્રીને વાંચવાથી સ્પષ્ટ થાય છે, ખાસ કરીને, પેરા ૬ (એ) થી ૬ (એલ) માં ઉલ્લેખિત વિગતોને ધ્યાનમાં રાખીને, તે સ્પષ્ટ છે કે અરજદાર-મૂળ આરોપીએ વિવિધ સ્થળોએ માનસીના જન્મ પ્રમાણપત્રમાં જન્મ તારીખ, જન્મ સ્થળ અને પિતાના નામ સાથે ચેડા કર્યા હતા અને તેથી ફરિયાદી અનુસાર છેતરપિંડી કરવામાં આવી હતી અને તેથી મેજિસ્ટ્રેટ કોર્ટ દ્વારા સંહિતાની કલમ

૧૯૬,૪૨૦,૪૬૫,૪૬૭ હેઠળ ગુનાઓ માટે સુનાવણી માટે જારી કરવામાં આવેલી પ્રક્રિયા ન્યાયી અને યોગ્ય હતી.

૭.૨ શ્રી સોનીએ વધુમાં દલીલ કરી હતી કે આ કોર્ટે સંહિતાની કલમ ૪૮૨ હેઠળ તેના અસાધારણ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને ફરિયાદને રદ કરવી જોઈએ નહીં અને ફરિયાદના વાંચન પરથી સ્પષ્ટ થાય છે, જે શ્રી સોનીએ કોર્ટ સમક્ષ વિસ્તૃત રીતે વાંચી છે, કે ગુનો કરવામાં આવ્યો છે અને ફરિયાદમાં ઉલ્લેખિત કલમોના ઘટકો સંતુષ્ટ છે. શ્રી સોનીની રજૂઆતમાં, તેથી, આ કોર્ટે ફરિયાદને રદ કરવી જોઈએ નહીં.

૭.૩ તેમની રજૂઆતના સમર્થનમાં, શ્રી સોનીએ નીચેના નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો છે:

(એ) રમણભાઈ ઝાંઝરભાઈ ઘનઘર વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય ૨૦૧૨માં નોંધાયેલ (૧) જી. એલ. એચ. ૫૮૬;

(બી) કિશોરભાઈ ગંડુભાઈ પેથાની વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય અને ૨૦૧૫માં નોંધાયેલું બીજું (૫) જી. એલ. આર. ૩૮૬૫;

(સી) ઇકબાલ સિંહ મારવાહ અને અન્ય વિરુદ્ધ મીનાક્ષી મારવાહ અને અન્યએ એ. આઈ. આર. ૨૦૦૫ એસ. સી. ૨૧૧૯ માં અહેવાલ આપ્યો;

(ડી) સી. પી. સુભાષ વિરુદ્ધ પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર, ચેન્નાઈ અન્યોએ એ. આઈ. આર. ૨૦૧૩ એસ. સી. (પૂરક) ૩૯૦માં અહેવાલ આપ્યો હતો;

(ઈ) જ્યોર્જ ભક્તન વિરુદ્ધ રવીન્દ્ર લેલ અને અન્યોએ ૨૦૧૪ (૧૧) સ્કેલ ૬૧૩ માં અહેવાલ આપ્યો હતો.

૫. સંબંધિત પક્ષોના વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા પછી, આ કોર્ટે તેની સમક્ષ ઉદ્ભવતા પ્રશ્નો પર વિચાર કરવો પડશે.

(એ).શું ફરિયાદને અરજદાર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી જાળવણી કાર્યવાહીનો વળતો પ્રહાર કહી શકાય?

(બી).શું ખાનગી ફરિયાદ, જાળવણીપાત્ર અથવા કલમ ૧૯૫ (બી) (૧) (૨) નો પ્રતિબંધ વર્તમાન કેસની હકીકતો તરફ આકર્ષાય છે અને તેથી ફરિયાદને માત્ર આ જ આધાર પર બરતરફ કરવી પડે છે, અને તેથી મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા સમન્સ જારી કરવાનો આદેશ કાયદામાં ખરાબ છે?જો

કલમ ૧૯૫ (બી) (ii) લાગુ કરવામાં આવી હોય, તો આવી ફરિયાદ સીઆરપીસીની કલમ ૩૪૦ની જોગવાઈઓનું પાલન કર્યા પછી જ દાખલ થવી જોઈએ.

(સી).અહીં ઉપર ઉલ્લેખિત પ્રશ્નો (એ) અને (બી) નો જવાબ અરજદારની તરફેણમાં આપવાની સ્થિતિમાં પણ, શું આ કોર્ટ તેની અંતર્ગત સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને ફરિયાદને રદ કરશે?

૫.૧ (એ).ઉપરોક્ત ફકરામાં ચર્ચા કરવામાં આવેલી હકીકતો અને રજૂઆતોમાંથી, જે ઘટનાઓ સામે આવી છે તેનો ક્રમ નીચે મુજબ છે:

(i).અરજદારે ભાવનગરના મુખ્ય ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટની કોર્ટ સમક્ષ જાળવણી અરજી દાખલ કરી હતી, જે ૩/૧૨/૨૦૦૯ પર ક્રિમિનલ મિસલેનિઅસ એપ્લીકેશન નંબર ૧૩૮૫/૨૦૦૯ છે.(પેપર બુક મુજબ અરજીની નીચે પૃષ્ઠ ૭૬ પર તારીખ).

(ii).આ અરજી પર ૨/૧/૨૦૧૦ પર નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી.(પેપર બુકનું પાનું ૭૮).

(iii).પ્રિન્સિપલ નેસાડા સરકારી શાળાના ૯/૨/૨૦૧૧; ૧૩/૪/૨૦૧૧ તારીખના જવાબમાં, ફરિયાદીની ફરિયાદ તારીખ ૧૫/૩/૨૦૧૦ (પાનું ૮૮) નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.શાળાના આચાર્યએ જન્મ રેકૉર્ડ અને પ્રવેશ ફોર્મ સાથે ચેડા કરવાના પ્રાથમિક અભિપ્રાય સાથે જિલ્લા શિક્ષણ અધિકારીને વિગતવાર જવાબ આપ્યો છે.

(iv).દરમિયાન, ૧૫/૩/૨૦૧૦ પર શાળામાં ફરિયાદ દાખલ કર્યા પછી, ફરિયાદીએ ૧૨/૭/૨૦૧૦ પર જાળવણી અરજીનો જવાબ દાખલ કર્યો છે, જેમાં દલીલોને નકારી કાઢવામાં આવી છે અને જણાવ્યું છે કે અરજીઓ આર. ટી. આઈ. હેઠળ કરવામાં આવી હતી અને આ હકીકતને સાબિત કરવા માટે તપાસ ચાલી રહી છે કે માનસીની જન્મ તારીખ અને સમકાલીન રેકૉર્ડ સાથે ચેડા કરવામાં આવ્યા હતા.ફોટોગ્રાફ્સ કોઈ અન્ય સંદર્ભ અને સ્થળે હાજરી આપતા સમારોહમાં લેવામાં આવ્યા હતા અને તેનો દુરુપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.

(v).એવું લાગે છે કે નેસાડા સરકારી શાળા તરફથી પત્ર મળતાં ફરિયાદીએ ૩/૫/૨૦૧૧ પર ફરિયાદ નોંધાવી હતી.તપાસ તંત્રને ખસેડવામાં આવ્યું હતું અને ૨૮/૪/૨૦૧૨ પર કલમ ૨૦૨ હેઠળ અહેવાલ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો.

(vi).જાળવણી અરજી હેઠળ આદેશ, જે પાનું ૭૯ પર ફરિયાદી-પ્રતિવાદી નંબર ૧ ના સોગંદનામા-જવાબમાં રજૂ કરવામાં આવ્યો છે, તે દર્શાવે છે કે જાળવણી અરજી ૮/૬/૨૦૧૨ પર કાર્યવાહી ન કરવા બદલ બરતરફ કરવામાં આવી હતી કારણ કે ૨૧/૪/૨૦૧૨ પર સ્થગનની માંગ કર્યા પછી, અરજદાર હાજર રહ્યો નથી જેના પરિણામે પુરાવા રજૂ કરવાનો તબક્કો બંધ થઈ ગયો હતો અને અરજીના સમર્થનમાં કોઈ દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કરવામાં આવ્યા નથી.

પ.ર અરજદારના આચરણ પરથી, કેસની હકીકતોમાં, સુરક્ષિત રીતે એવું માની શકાય છે કે, જાળવણી માટેની અરજી દાખલ કર્યા પછી, એકવાર તેણીના ધ્યાનમાં આવ્યું કે દસ્તાવેજના મૂળભૂત પાયાની સત્યતા એટલે કે માનસીની જન્મ તારીખ અને જન્મ સ્થળની તપાસ, આર. ટી. આઈ. ની જોગવાઈઓનો ઉપયોગ કરીને અને તપાસ અધિકારીનો સામનો કરીને, કલમ ૨૦૨ હેઠળ અહેવાલની પૂર્વસંધ્યાએ, ૨૧/૪/૨૦૧૨ પર સ્થગનની માંગણી કર્યા પછી, ફરિયાદીના હાથે તપાસ હેઠળ હતી.આ કોર્ટને શ્રી ચતીન સોનીની રજૂઆતમાં બળ મળે છે કે રદ કરવાની અરજી દાખલ કરતી વખતે પણ, મેન્ટેનન્સ એપ્લીકેશન મુકદ્દમો ન ચલાવવા બદલ ફગાવી દેવાઈ હતી તે હકીકત જણાવવામાં આવી ન હતી, જોકે, તે એક ચોક્કસ દલીલ હતી કે રદ કરવાની અરજીમાં આક્ષેપ કરવામાં આવેલી કાર્યવાહી એક વળતો પ્રહાર હતી.જ્યારે

આરોપી આ કોર્ટ સમક્ષ ફરિયાદને રદ કરવાની કોર્ટને વિનંતી કરી રહ્યો હતો, તે જ આધારના આધારે કે તે જાળવણી અરજીનો વળતો વિસ્ફોટ હતો, એમ કહીને કે તે અરજદાર દ્વારા અહીં કલમ ૧૨૫ હેઠળ કાર્યવાહી શરૂ કર્યાના બે વર્ષ પછી દાખલ કરવામાં આવી હતી. આ કોર્ટ અરજદારની તરફેણમાં ધારણા કરી શકે છે અને તેને સૂચન-ખોટી અથવા સપ્રેસિઓ-વેરી માટે દોષિત ઠેરવી શકે છે, જો કે, હકીકત એ છે કે, જાળવણી માટેની અરજી દાખલ કર્યા પછી જે ઘટનાઓનો ક્રમ સામે આવ્યો હતો, જે તેને બરતરફ કરવા તરફ દોરી ગયો હતો, પોલીસ દ્વારા કલમ ૨૦૨ હેઠળનો અહેવાલ દાખલ કરવામાં આવ્યા પછી, તે ચોક્કસપણે ધારી શકાય છે કે અરજદારે માનસી માટે જાળવણીની માંગ કરતી અરજીને આગળ વધારવા માટે હિંમત ગુમાવી દીધી હતી.

૫.૩ તેથી હકીકતો પર નજર કરીએ તો, આ કોર્ટનો અભિપ્રાય છે કે, શ્રી કોટિયાની રજૂઆત, કે ફરિયાદ એક વળતો પ્રહાર છે, તેને નકારી કાઢવી જોઈએ.

૫.૪ રિલાયન્સે ભજનલાલ (સુપ્રા) ના કેસમાં નિર્ણય પર દલીલ કરી હતી કે ફરિયાદમાં કરવામાં આવેલા આક્ષેપો એટલા વાહિયાત હતા અથવા ફોજદારી કાર્યવાહીને સ્પષ્ટપણે દુર્ભાવનાપૂર્ણ રીતે રજૂ કરવામાં આવે છે અને/અથવા જ્યાં કાર્યવાહી દુર્ભાવનાપૂર્ણ રીતે ખોટા હેતુથી શરૂ કરવામાં આવે છે, તેને સ્વીકારી શકાતી નથી. ધીરુભાઈ અમરનાથ ચાવડા (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં શ્રી

કોટિયાએ ટાંકેલો ચુકાદો વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં લાગુ થશે નહીં.તેથી વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં પણ, મહિન્દ્રા એન્ડ મહિન્દ્રા ફાઇનાન્શિયલ સર્વિસીસ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટનો ચુકાદો વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં લાગુ થશે નહીં.અશોક કુમાર ગુપ્તાના કિસ્સામાં, એ નોંધવું જરૂરી છે કે રાજ્યના વકીલે એ હકીકત સ્વીકારી હતી કે ફરિયાદ વાહિયાત હોવાનું જણાય છે, જે અહીં હકીકત નથી.વર્તમાન કેસમાં, સુશ્રી નિશા ઠાકુરે અરજીનો ઉગ્ર વિરોધ કર્યો છે, અને તેથી, આ ચુકાદો ચુકાદામાં જે અભિપ્રાય લેવામાં આવ્યો છે તે લેવા માટે આ કોર્ટને બંધનકર્તા નહીં બનાવે.

પ.પ આ કોર્ટ, તેથી, આ કેસની હકીકતોમાં, એવું માને છે કે, એવું ન કહી શકાય કે ફરિયાદને આ આધાર પર રદ કરવાની જરૂર છે કે તે એક વળતો પ્રહાર છે.

ક. (બી).પ્રતિવાદીના કહેવા પર ફરિયાદ દાખલ કરી શકાય છે કે નહીં તે પ્રશ્ન પર એટલે કે ફરિયાદીને ફરિયાદ દાખલ કરવાનો અધિકાર છે કે કેમ, અથવા તે માત્ર કોર્ટના કહેવા પર અથવા તેના દ્વારા દાખલ કરી શકાય છે, કારણ કે દસ્તાવેજો અદાલતી કસ્ટડીમાં હતા, તેનો જવાબ આપવાની જરૂર છે.સંહિતાની કલમ ૧૯૫ નીચે મુજબ વાંચે છે:

“૧૯૫. જાહેર સેવકોની કાયદેસર સત્તાના તિરસ્કાર માટે, જાહેર ન્યાય સામેના ગુનાઓ માટે અને પુરાવામાં આપવામાં આવેલા દસ્તાવેજોને લગતા ગુનાઓ માટે કાર્યવાહી.

(૧) કોઈ પણ કોર્ટ સંજ્ઞાન નહીં લે –

(એ) (i) ભારતીય દંડ સંહિતા (૧૮૬૦ નો ૪૫) ની કલમ ૧૭૨ થી ૧૮૮ (બંને સહિત) હેઠળ સજા પામેલા કોઈપણ ગુનાનો, અથવા

(ii) આવા ગુનાને પ્રોત્સાહન આપવું અથવા કરવાનો પ્રયાસ કરવો; અથવા

(iii) આવા ગુના કરવા માટે કોઈ ફોજદારી કાવતરું, સિવાય કે સંબંધિત જાહેર સેવક અથવા અન્ય કોઈ જાહેર સેવક કે જેને તે વહીવટી રીતે ગોંધા છે તેની લેખિત ફરિયાદ પર;

(બી) (i) ભારતીય દંડ સંહિતા (૧૮૬૦ નો ૪૫) ની નીચેની કોઈપણ કલમ હેઠળ સજા પામેલા કોઈપણ ગુના માટે, એટલે કે, કલમ ૧૯૩ થી ૧૯૬ (બંને સહિત), ૧૯૯, ૨૦૦, ૨૦૫ થી ૨૧૧ (બંને સહિત) અને ૨૨૮, જ્યારે આવા ગુના કોઈ પણ કોર્ટમાં કોઈ કાર્યવાહીમાં અથવા તેના સંબંધમાં કરવામાં આવ્યા હોવાનો આરોપ મૂકવામાં આવે છે, અથવા

(ii) કલમ ૪૬૩માં વર્ણવેલ અથવા ઉપરોક્ત સંહિતાની કલમ ૪૭૧, કલમ ૪૭૫ અથવા કલમ ૪૭૬ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર કોઈ પણ ગુનાનો, જ્યારે આવો ગુનો કોઈ પણ કોર્ટમાં કાર્યવાહીમાં રજૂ કરવામાં આવેલા અથવા પુરાવામાં આપવામાં આવેલા દસ્તાવેજના સંબંધમાં આચરવામાં આવ્યો હોવાનો આરોપ હોય, અથવા

(iii) પેટા-કલમ (૧) અથવા પેટા-કલમ (૨) માં નિર્દિષ્ટ કરેલો કોઈ પણ ગુનો કરવા અથવા કરવાનો પ્રયાસ કરવા અથવા તેને પ્રોત્સાહન આપવા માટેનું કોઈ ફોજદારી કાવતરું, તે કોર્ટની અથવા તે કોર્ટ જે કોર્ટને આધીન હોય તેવી કોઈ અન્ય કોર્ટની લેખિત ફરિયાદ સિવાય.

(૨) પેટા-કલમ (૧) ની કલમ (એ) હેઠળ જાહેર સેવક દ્વારા ફરિયાદ કરવામાં આવી હોય તો તે વહીવટી રીતે ગૌણ હોય તેવી કોઈ પણ સત્તાધિકારી ફરિયાદ પાછી ખેંચવાનો આદેશ આપી શકે છે અને આવા આદેશની નકલ કોર્ટને મોકલી શકે છે અને કોર્ટ દ્વારા તેની પ્રાપ્તિ થયા પછી, ફરિયાદ પર આગળની કાર્યવાહી હાથ ધરવામાં આવશે નહીં.પરંતુ જો પ્રથમ વખતની કોર્ટમાં સુનાવણી પૂર્ણ થઈ ગઈ હોય તો આવી કોઈ પીછેહઠનો આદેશ આપવામાં આવશે નહીં.

(૩) પેટા-કલમ (૧) ના ખંડ (બી) માં, "કોર્ટ" શબ્દનો અર્થ સિવિલ, મહેસૂલ અથવા ફોજદારી કોર્ટ થાય છે, અને તેમાં કેન્દ્રીય, પ્રાંતીય અથવા રાજ્ય અધિનિયમ દ્વારા અથવા તે હેઠળ રચાયેલી ટ્રિબ્યુનલનો સમાવેશ થાય છે, જો તે અધિનિયમ દ્વારા આ કલમના હેતુઓ માટે કોર્ટ જાહેર કરવામાં આવે.

(૪) પેટા-કલમ (૧) ના ખંડ (બી) ના હેતુઓ માટે, જે કોર્ટમાં સામાન્ય રીતે આવી અગાઉની કોર્ટના અપીલ કરી શકાય તેવા હુકમો અથવા સજાઓ સામે અપીલ કરવામાં આવે છે, અથવા જે દીવાની કોર્ટના ચુકાદાઓ સામે સામાન્ય રીતે કોઈ અપીલ કરવામાં આવતી નથી, તે કોર્ટને સામાન્ય મૂળ દીવાની અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી મુખ્ય કોર્ટને ગોણા ગણવામાં આવશે, જેની સ્થાનિક અધિકારક્ષેત્રમાં આવી દીવાની કોર્ટ અસ્તિત્વમાં છે:પૂરી પાડવામાં આવેલ છે કે -

(એ) જ્યાં એકથી વધુ કોર્ટોમાં અપીલ કરવામાં આવે છે, ત્યાં નીચલા અધિકારક્ષેત્રની અપીલ કોર્ટ એવી કોર્ટ હશે કે જેના માટે આવી કોર્ટ ગોણા ગણાશે;

(બી) જ્યાં દીવાની અને મહેસૂલ કોર્ટમાં પણ અપીલ કરવામાં આવે છે, ત્યાં આવી કોર્ટ જે કેસમાં અથવા કાર્યવાહીના સંબંધમાં ગુનો આચરવામાં

આવ્યો હોવાનો આક્ષેપ કરવામાં આવે છે તેના પ્રકાર અનુસાર દીવાની અથવા મહેસૂલ કોર્ટને આધીન હોવાનું માનવામાં આવશે.”

૬.૧ કલમ ૧૯૫ની જોગવાઈઓ વાંચીને એ સ્પષ્ટ થાય છે કે આ કલમ ત્રણ પ્રકારના ગુનાઓ સાથે સંબંધિત છે, એટલે કે (૧) જાહેર સેવકોની કાયદેસર સત્તાની અવગણના (૨) જાહેર ન્યાય સામેના ગુનાઓ અને (૩) પુરાવામાં આપવામાં આવેલા દસ્તાવેજોને લગતા ગુનાઓ.પેટા-કલમો (બી) (i) અને (બી) (ii) નું વાંચન એ સ્પષ્ટ કરે છે કે દસ્તાવેજોને લગતા ગુનાની આકસ્મિકતા ત્યારે ઊભી થાય છે જ્યારે ગુનો પહેલેથી જ આચરવામાં આવે છે એટલે કે જ્યારે બનાવટી દસ્તાવેજો કોર્ટમાં રજૂ કરવામાં આવે છે અથવા દસ્તાવેજ કોર્ટમાં રજૂ થયા પછી છેતરપિંડીનો ગુનો આચરવામાં આવે છે.ઈકબાલ સિંહ મારવાહ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના અવલોકનો માટે સંદર્ભ આમંત્રિત કરી શકાય છે, જ્યાં સચિદા નંદ સિંહ વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય (૧૯૯૮) ૨ એસ. સી. સી. ૪૯૩ ના નિર્ણય પર આધાર રાખીને કોર્ટે એ દલીલને નકારી કાઢી હતી કે જો કોઈ બનાવટી દસ્તાવેજ કોર્ટમાં રજૂ કરવામાં આવે અને ફરિયાદ માત્ર કોર્ટ દ્વારા જ દાખલ કરી શકાય, તો આવી સ્થિતિમાં, આવી વ્યક્તિ ખાનગી ફરિયાદીના કહેવા પર અથવા પોલીસ દ્વારા કાર્યવાહીથી સુરક્ષિત રહેશે, જ્યાં સુધી તે કોર્ટ કે જેમાં આવા દસ્તાવેજ દાખલ કરવામાં આવે છે તે ફરિયાદ દાખલ કરવાનું પસંદ ન કરે.સુપ્રીમ કોર્ટના જણાવ્યા અનુસાર, આ પ્રકારનું અર્થઘટન

મોટા પાયે સોસાયટીના હિત માટે અત્યંત હાનિકારક હશે. સુપ્રીમ કોર્ટે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે કલમ ૧૯૫ (બી) ૨ ત્યારે જ આકર્ષાય છે જ્યારે દસ્તાવેજને રજૂ કર્યા પછી અથવા પુરાવામાં આપવામાં આવ્યા પછી, એટલે કે જ્યારે દસ્તાવેજ અદાલતી કસ્ટડીમાં હોય ત્યારે તેના સંદર્ભમાં ગુનાઓ કરવામાં આવ્યા હોય.

૬.૨ આ કેસની હકીકતોમાં, દેખીતી રીતે, તે ફરિયાદીનો કેસ છે કે, જાણીજોઈને બનાવટી દસ્તાવેજ કોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો. તેથી, ફરિયાદમાં એવો કેસ ન હતો કે દસ્તાવેજ "કસ્ટોડિયલ લેજિસ" અથવા કોર્ટની કસ્ટડીમાં હતો ત્યારે છેતરપિંડી કરવામાં આવી હતી અને તેથી એવું ન કહી શકાય કે જ્યારે તે કોર્ટની કસ્ટડીમાં હતો ત્યારે રજૂ કરાયેલ અથવા પુરાવામાં આપવામાં આવેલ દસ્તાવેજ બનાવટી હતો. કોર્ટમાં રજૂ કરાયેલ દસ્તાવેજ બનાવટી હતો અને અરજદાર બનાવટી દસ્તાવેજ તૈયાર કર્યા પછી ફોજદારી કાર્યવાહી એટલે કે જાળવણીની કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં સફળ રહ્યો હતો અને તેથી ખાનગી ફરિયાદીના પ્રતિબંધ અથવા પ્રતિબંધ અથવા લોકસ્ટેન્ડાઈ અવરોધાતું નથી. તેથી શ્રી કોટિયાની રજૂઆત કે અહીં પ્રતિવાદીના કહેવા પરની ફરિયાદ જાળવવા યોગ્ય નથી, તેને નકારી કાઢવી જોઈએ.

૬.૩ અબ્દુલ રહેમાન (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં ચુકાદો "કોર્ટની કાર્યવાહીના સંબંધમાં" શબ્દના અર્થઘટન સાથે સંબંધિત છે અને તેથી તે કેસની હકીકતોને

લાગુ પડશે નહીં. ઇકબાલ સિંહ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં નિર્ધારિત કાયદાને ધ્યાનમાં રાખીને, મિતેશચંદ્ર મણિલાલ અને અન્યોના કેસમાં ચુકાદો આ કોર્ટને બંધનકર્તા રહેશે નહીં કારણ કે તે લાગુ પડતો નથી. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય વિરુદ્ધ માતા ભિખના કેસમાં ચુકાદામાં, તે એક એવો કેસ હતો જેમાં જાહેર સેવક દ્વારા જાહેર કરાયેલા આદેશનું પાલન કરવામાં આવ્યું ન હતું, જેમાં તથ્યોમાં સર્વોચ્ચ કોર્ટે એવું માન્યું હતું કે ફરિયાદ માત્ર જાહેર સેવકના હાથે જ દાખલ કરી શકાય છે અને તે પણ કલમ ૩૪૦ હેઠળ કાર્યવાહીનું પાલન કર્યા પછી. વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં માત્ર એટલા માટે કે આરોપ એ છે કે દસ્તાવેજ એટલે કે સત્તાધિકારી દ્વારા જારી કરાયેલ જન્મ પ્રમાણપત્ર બનાવટી છે; તે સંબંધિત જાહેર સત્તામંડળ છે કે જેણે સંહિતાની કલમ ૩૪૦ સાથે વાંચીને કલમ ૧૮૫ હેઠળ સૂચવ્યા મુજબ ફરિયાદ દાખલ કરવી જોઈએ, તે રજૂઆત છે જે વિચારણા માટે યોગ્ય નથી. માત્ર એટલા માટે કે, ફરિયાદી આરોપ મૂકે છે કે દામનગર નગરપાલિકા અથવા વર્ટેજનું પ્રમાણપત્ર આરોપીના કહેવા પર બનાવટી છે, તેનો અર્થ એ નથી કે સંબંધિત જાહેર સત્તામંડળના અધિકારીઓએ ફરિયાદ દાખલ કરવાની જરૂર છે. આ કોર્ટને રમણભાઈ ઝાંઝરભાઈ ઘનઘર (ઉપરોક્ત) અને કિશોરભાઈ પેથાની (ઉપરોક્ત) ના કેસોના ચુકાદાઓમાંથી લેવામાં આવેલા દૃષ્ટિકોણને સમર્થન મળે છે, જેને કિશોરભાઈ ગાંડુભાઈ પેથાની વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય ૨૦૧૪ (૧૩) એસ. સી. સી. ૫૩૯ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવ્યું છે, જેમાં સુપ્રીમ કોર્ટે પેરા ૭ થી ૧૪માં નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો છે:

“૭. અમે પક્ષકારો માટે વિદ્વાન એડવોકેટ દ્વારા કરવામાં આવેલી હરીફ રજૂઆતોને ધ્યાનમાં લીધી છે અને રેકૉર્ડનો અભ્યાસ કર્યો છે.

૮. મોહન સિંહ વિરુદ્ધ સ્વર્ગીય અમર સિંહ (કાનૂની પ્રતિનિધિઓ દ્વારા), [જે. ટી. ૧૯૯૮ (૬) એસ. સી. ૯૮-એ. આઈ. આર. ૧૯૯૯ એસ. સી. ૪૮૨] માં, ખોટી જુબાનીના કેસની સુનાવણી કરતી વખતે, આ કોર્ટે નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો હતો:

“૩૬.ન્યાયિક કાર્યવાહીના રેકૉર્ડ સાથે છેડછાડ કરવી અને કાયદાકીય કોર્ટમાં ખોટું સોગંદનામું દાખલ કરવું એ ન્યાયના યોગ્ય માર્ગમાં અવરોધ ઊભો કરવાની વૃત્તિ ધરાવે છે.તે ન્યાયના ગંદા પ્રવાહના મુક્ત પ્રવાહને નબળી પાડે છે અને અવરોધે છે અને તેનો હેતુ કાયદાના શાસન પર પ્રહાર કરવાનો છે.ન્યાયનો પ્રવાહ સ્પષ્ટ અને શુદ્ધ રાખવો જોઈએ અને તેની શુદ્ધતાને દૂષિત કરીને કોઈને પણ તેની સાથે સ્વતંત્રતા લેવાની મંજૂરી આપી શકાતી નથી.

૯. ખોટી જુબાની એ ન્યાયમાં અવરોધ છે.ઈરાદાપૂર્વક ખોટા નિવેદનો આપવો જે કેસ માટે સામગ્રી છે, અને તે પણ શપથ હેઠળ, ખોટી

જુબાનીના ગુના સમાન છે.આમ, ખોટી જુબાનીને હંમેશા ન્યાયિક વ્યવસ્થા માટે ચિંતાના કારણ તરીકે જોવી જોઈએ.તે સિસ્ટમના મૂળ પર જ પ્રહાર કરે છે અને કોર્ટ દ્વારા નોંધાયેલા તારણોની ચોકસાઈને ખલેલ પહોંચાડે છે.તેથી, ખોટી જુબાની આપવા બદલ દોષિત ઠરેલી કોઈપણ વ્યક્તિ સામે ગંભીરતાથી કાર્યવાહી થવી જોઈએ કારણ કે તે કોર્ટની કામગીરી માટે તેમજ મોટા પ્રમાણમાં લોકોના લાભ માટે જરૂરી છે.

૧૦. તાત્કાલિક કેસમાં, સ્વીકાર્યું છે કે દસ્તાવેજો બનાવટી અને બનાવટી હતા.આ હેરાફેરી, જો કોઈ હોય તો, તે દસ્તાવેજો કોર્ટમાં દાખલ કરતા પહેલા કરવામાં આવી હતી.તેથી, પ્રશ્ન ઊભો થાય છે કે શું આવી વાસ્તવિક પરિસ્થિતિમાં, કલમ ૧૮૫ અને ૩૪૦ સી. આર. પી. સી. ની જોગવાઈઓ આકર્ષાય છે.

૧૧. એમ. એસ. અહલાવત (ઉપરોક્ત) માં, આ કોર્ટે નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો હતો:

“૫. પ્રકરણ XI આઈ. પી. સી. ખોટા પુરાવા અને જાહેર ન્યાય સામેના ગુનાઓ સાથે સંબંધિત છે અને તેમાં બનતી કલમ ૧૮૩ ન્યાયિક કાર્યવાહીમાં ખોટા પુરાવા આપવા અથવા બનાવટી

બનાવવા માટે સજાની જોગવાઈ કરે છે.ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ (સી. આર. પી. સી.) ની કલમ ૧૯૫ એવી જોગવાઈ કરે છે કે જ્યાં કોઈ કાર્ય સરકારી કર્મચારીઓના કાયદેસર સત્તાના તિરસ્કારના ગુના અથવા આઈ. પી. સી. ની કલમ ૧૯૩ વગેરે હેઠળ ખોટા પુરાવા આપવા જેવા જાહેર ન્યાય સામેના ગુના અથવા કોર્ટમાં વાસ્તવમાં ઉપયોગમાં લેવાતા દસ્તાવેજોને લગતા ગુના સમાન હોય, ત્યાં ખાનગી કાર્યવાહી સંપૂર્ણપણે પ્રતિબંધિત છે અને માત્ર તે કોર્ટ કે જેના સંબંધમાં ગુનો કરવામાં આવ્યો હતો તે કાર્યવાહી શરૂ કરી શકે છે.કલમ ૧૯૫ સી. આર. પી. સી. ની જોગવાઈઓ ફરજિયાત છે અને કોઈ પણ કોર્ટને તેમાં ઉલ્લેખિત કોઈપણ ગુનાની નોંધ લેવાનો અધિકારક્ષેત્ર નથી, સિવાય કે તે કલમ હેઠળ જરૂરી લેખિત ફરિયાદ હોય.તે સ્થાપિત કાયદો છે કે દરેક ખોટા અથવા ખોટા નિવેદનથી કોર્ટને કાર્યવાહીનો આદેશ આપવાની ફરજ પડતી નથી, પરંતુ (એસ. આઈ. સી.) માત્ર ન્યાયના વહીવટના વ્યાપક હિતમાં કાર્યવાહીનો આદેશ આપવા માટે ન્યાયિક વિવેકનો ઉપયોગ કરવો.

૬. કલમ ૩૪૦ સી. આર. પી. સી. કલમ ૧૯૫ સી. આર. પી. સી. હેઠળ ફરિયાદને કેવી રીતે પસંદ કરી શકાય તે માટેની પ્રક્રિયા

સૂચવે છે. જ્યારે કલમ ૧૯૫ સી. આર. પી. સી. હેઠળ તે કોર્ટ માટે પુષ્ટું છે કે જેની સામે ગુનો ગુનેગારની કાર્યવાહી માટે ફરિયાદને પ્રાધાન્ય આપવા માટે પ્રતિબદ્ધ હતો, ત્યારે કલમ ૩૪૦ સી. આર. પી. સી. તે ફરિયાદને કેવી રીતે પસંદ કરી શકાય તે માટેની પ્રક્રિયા સૂચવે છે. કલમ ૧૯૫ સીઆરપીસી હેઠળની જોગવાઈઓ ફરજિયાત છે અને કોઈ પણ કોર્ટ તેમાં ઉલ્લેખિત ગુનાઓની નોંધ લઈ શકતી નથી. આવા ગુનાઓના સંદર્ભમાં કોર્ટને કલમ ૩૪૦ સી. આર. પી. સી. હેઠળ કાર્યવાહી કરવાનો અધિકારક્ષેત્ર છે અને કલમ ૩૪૦ સી. આર. પી. સી. ની જોગવાઈઓની બહારની ફરિયાદ તેના અંતર્ગત અધિકારક્ષેત્ર હેઠળ કોઈપણ નાગરિક, મહેસૂલ અથવા ફોજદારી કોર્ટ દ્વારા દાખલ કરી શકાતી નથી.”

૧૨. જો કે, ઇકબાલ સિંહ મારવાહ (ઉપરોક્ત) કેસમાં આ કોર્ટની બંધારણીય ખંડપીઠે આ મુદ્દા પર મોટી સંખ્યામાં ચુકાદાઓ પર વિચારણા કર્યા પછી નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો હતો:

“૩૧. તે ઉપરાંત, આપણે જે વિભાગનું અર્થઘટન કરવું જરૂરી છે તે દંડની જોગવાઈ નથી પરંતુ તે પ્રક્રિયાગત કાયદાનો એક ભાગ છે, એટલે કે, ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતા જે ફોજદારી કેસોની સુનાવણી

માટેની પ્રક્રિયા વિસ્તૃત રીતે આપે છે.આ જોગવાઈ માત્ર કોર્ટ દ્વારા ફરિયાદ સિવાય અમુક ચોક્કસ પરિસ્થિતિઓમાં ગુનાની નોંધ લેવા સામે પ્રતિબંધ બનાવે છે.દંડાત્મક કાયદો એ છે કે જેના પર જાહેર અધિકારી અથવા પીડિત વ્યક્તિ દ્વારા દંડ માટે કાર્યવાહી કરી શકાય છે અને દંડાત્મક કાયદામાં તેના વ્યાપક અર્થમાં રાજ્ય સામે ગુનો બનાવતા દરેક કાયદાનો સમાવેશ થાય છે, ગુના માટે દંડનું સ્વરૂપ ગમે તે હોય.અપીલકર્તાઓ માટે વિદ્વાન એડવોકેટ દ્વારા પ્રસ્તુત દંડાત્મક કાયદાનો કડક અર્થઘટન થવો જોઈએ તે સિદ્ધાંત, તેથી, અહીં લાગુ થઈ શકતો નથી.

* * *

૩૩. ઉપર કરવામાં આવેલી ચર્ચાને ધ્યાનમાં રાખીને, અમારો અભિપ્રાય છે કે સચિયદાનંદ સિંહનો નિર્ણય સાચો લેવામાં આવ્યો છે અને તેમાં લેવામાં આવેલો મત સાચો છે.કલમ ૧૯૫ (૧) (બી) (૨) સી. આર. પી. સી. ત્યારે જ આકર્ષાય છે જ્યારે ઉપરોક્ત જોગવાઈમાં ગણાયેલા ગુનાઓ કોઈ પણ કોર્ટમાં કાર્યવાહીમાં રજૂ કરવામાં આવ્યા હોય અથવા પુરાવામાં આપવામાં

આવ્યા હોય, એટલે કે તે સમય દરમિયાન જ્યારે દસ્તાવેજ કસ્ટોડિયા કાયદામાં હતો.

૩૪. વર્તમાન કેસમાં, પછીથી કોર્ટમાં વસિયત રજૂ કરવામાં આવી છે.તે કોઈનો કેસ નથી કે કલમ ૧૯૫ (૧) (બી) (૨) માં ગણાયેલ કોઈપણ ગુનો જિલ્લા ન્યાયાધીશની કોર્ટમાં રજૂ કરવામાં આવ્યા પછી અથવા દાખલ કરવામાં આવ્યા પછી ઉક્ત વસિયતના સંદર્ભમાં આચરવામાં આવ્યો હતો.તેથી, કલમ ૧૯૫ (૧) (બી) (૨) સીઆરપીસી દ્વારા બનાવવામાં આવેલ પ્રતિબંધ અમલમાં આવશે નહીં અને પ્રતિવાદીઓ દ્વારા દાખલ કરવામા આવેલી ફરિયાદના આધારે ગુનાની નોંધ લેવાની કોર્ટની સત્તા પર કોઈ પ્રતિબંધ નથી.

(ભાર ઉમેરવામાં આવ્યો)

૧૩. રામ ધન વિરુદ્ધ યુ. પી. રાજ્ય અને અન્ય [એ. આઈ. આર. ૨૦૧૨ એસ. સી. ૨૫૧૩] માં આ કોર્ટે આ મામલાના આ જ પાસાને ધ્યાનમાં લીધો હતો અને સચિદા નંદ સિંહ અને અન્ય વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય અને અન્ય [જે. ટી. ૧૯૯૮ (૧) એસ. સી. ૩૭૦-(૧૯૯૮) ૨ એસ. સી. ૪૯૩] માં આ કોર્ટના અગાઉના ચુકાદા પર આધાર રાખીને નિષ્કર્ષ

પર આવી હતી કે જો ખોટા પુરાવાઓની બનાવટ થાય અથવા કોર્ટમાં દાખલ કરતા પહેલા દસ્તાવેજ સાથે ચેડા કરવામાં આવે, તો કલમ ૧૯૫ સીઆરપીસીની જોગવાઈઓ આકર્ષિત થશે નહીં. જ્યારે કોર્ટમાં દાખલ કર્યા પછી દસ્તાવેજ સાથે ચેડા કરવામાં આવે ત્યારે જ કલમ ૧૯૫ સી. આર. પી. સી. માં આપેલા પ્રતિબંધને આકર્ષિત કરવામાં આવશે. આ કોર્ટ દ્વારા પી. સ્વરૂપા રાની વિરુદ્ધ એમ. હરિ નારાયણ @હરિ બાબુ; મહેશ ચંદ શર્મા વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ યુ. પી. અને અન્યો; સી. મુનિયપ્પન અને અન્યો વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ ટી. એન.; ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ્સ ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ વિમલ કુમાર સુરાના અને અન્યો; અને સી. પી. સુભાષ વિરુદ્ધ ઇન્સ્પેક્ટર ઓફ પોલીસ ચેન્નાઈ અને અન્યોના કેસમાં સમાન દ્રષ્ટિકોણનો પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવ્યો છે.

૧૪. આ કોર્ટે રુગ્મિની અમ્મલ (કાનૂની પ્રતિનિધિ દ્વારા મૃત) વિરુદ્ધ વી. નારાયણ રેડ્ડીયાર અને અન્યો [એ. આઈ. આર. ૨૦૦૮ એસ. સી. ૮૯૫] માં આ મુદ્દા પર વિચારણા કરતી વખતે સચિદા નંદ સિંહ (સુપ્રા) પર આધાર રાખીને નીચે મુજબ સમજાવતા સમાન દ્રષ્ટિકોણનો પુનરોચ્ચાર કર્યો હતો:

“૨૫. કલમ ૧૯૫ (૧) (બી) (ii) નું વિસ્તૃત અર્થઘટન, જેમાં ઉપરોક્ત જોગવાઈ દ્વારા બનાવવામાં આવેલ પ્રતિબંધ પણ કામ કરશે, જ્યાં બનાવટી કૃત્ય કર્યા પછી દસ્તાવેજ પછીથી કોર્ટમાં રજૂ કરવામાં આવે છે, તે મહાન દુરુપયોગ માટે સક્ષમ છે.સચિદા નંદ સિંહમાં દર્શાવ્યા મુજબ બનાવટી દસ્તાવેજ તૈયાર કર્યા પછી અથવા બનાવટી કૃત્ય કર્યા પછી, કોઈ વ્યક્તિ કોઈ પણ દીવાની, ફોજદારી અથવા મહેસૂલ કોર્ટમાં કાર્યવાહી શરૂ કરી શકે છે, ક્યાં તો પોતે અથવા તેના દ્વારા સ્થાપિત કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા અને ફક્ત દસ્તાવેજ દાખલ કરી શકે છે.જ્યાં સુધી કોર્ટ, જ્યાં દસ્તાવેજ દાખલ કરવામાં આવ્યો હોય, તે પોતે જ ફરિયાદ દાખલ કરવાનું પસંદ ન કરે ત્યાં સુધી તે ખાનગી પક્ષ અથવા પોલીસના કહેવા પર કાર્યવાહીથી સુરક્ષિત રહેશે.મુકદ્દમો લાંબો હોઈ શકે છે જેના કારણે આવી વ્યક્તિની વાસ્તવિક સુનાવણી અનિશ્ચિત સમય માટે વિલંબિત થઈ શકે છે.આ પ્રકારનું અર્થઘટન મોટા પ્રમાણમાં સમાજના હિત માટે ખૂબ જ હાનિકારક હશે.

૨૬. ન્યાયિક નોટિસ એ હકીકતની લઈ શકાય છે કે કોર્ટો સામાન્ય રીતે ફોજદારી ફરિયાદ દાખલ કરવા માટે અનિચ્છા ધરાવે છે અને આવો માર્ગ ભાગ્યે જ અપનાવવામાં આવે છે.એવું અર્થઘટન કરવું

વાજબી અને યોગ્ય રહેશે નહીં જે એવી પરિસ્થિતિ તરફ દોરી જાય કે જ્યાં કલમ (બી) (ii) માં ગણેલ પ્રકારનો ગુનો કરવાનો આરોપ ધરાવતી વ્યક્તિને ફરિયાદ દાખલ ન કરવાના કારણે સુનાવણી માટે મૂકવામાં ન આવે અથવા જો ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવે, તો તે તેના તાર્કિક અંત પર ન આવે.આવા દ્રષ્ટિકોણથી જોવું એ સિદ્ધાંત સાથે સુસંગત હશે કે બિનકાર્યક્ષમ અથવા અવ્યવહારુ પરિણામ ટાળવું જોઈએ.”

૬.૪ કાયદાના પ્રકાશમાં પ્રતિવાદી ફરિયાદીના સ્થાન અંગે અરજદારની દલીલને નકારી કાઢવામાં આવે છે અને ફરિયાદને નકારી કાઢવામાં આવે છે કારણ કે પ્રતિવાદીનો દાખલો જાળવી શકાય તેવું માનવામાં આવે છે.

૭. (સી).ભજનલાલનો ચુકાદો (ઉપરોક્ત) એવા માપદંડો મૂકે છે કે જેના હેઠળ આ કોર્ટ ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ અથવા ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૪૮૨ હેઠળ ફરિયાદને રદ કરી શકે છે.સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ માર્ગદર્શિકાઓ નિર્ધારિત કરી છે:

“કેસોની નીચેની શ્રેણીઓમાં, ઉચ્ચ ન્યાયાલય કલમ ૨૨૬ હેઠળ અથવા કલમ ૪૮૨ અથવા સી. આર. પી. સી. હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ

કરીને કોઈ પણ કોર્ટની પ્રક્રિયાના દુરુપયોગને રોકવા માટે અથવા અન્યથા ન્યાયના હેતુઓને સુરક્ષિત કરવા માટે ગુનાહિત ગુનાઓને લગતી કાર્યવાહીમાં દખલ કરી શકે છે.જો કે, સત્તાનો ઉપયોગ સાવચેતીપૂર્વક થવો જોઈએ અને તે પણ દુર્લભતમ કિસ્સાઓમાં.

૧) જ્યાં પ્રથમ માહિતી અહેવાલ અથવા ફરિયાદમાં કરવામાં આવેલા આક્ષેપો, ભલે તેમને તેમના અંકિત મૂલ્ય પર લેવામાં આવે અને તેમની સંપૂર્ણતામાં સ્વીકારવામાં આવે, તે પ્રથમ દૃષ્ટિએ કોઈ ગુનાની રચના કરતું નથી અથવા આરોપી સામે કેસ બનાવતા નથી.

૨) જ્યાં પ્રથમ માહિતી અહેવાલમાં આરોપો અને એફ. આઈ. આર. સાથેની અન્ય સામગ્રી, જો કોઈ હોય તો, સંજોય ગુનાનો ખુલાસો કરતી નથી, ત્યાં સંહિતાની કલમ ૧૫૫ (૨) ના કાર્યક્ષેત્રમાં મેજિસ્ટ્રેટના આદેશ સિવાય સંહિતાની કલમ ૧૫૬ (૧) હેઠળ પોલીસ અધિકારીઓ દ્વારા તપાસને ન્યાયી ઠેરવે છે.

૩) જ્યાં એફ. આઈ. આર. અથવા ફરિયાદમાં કરવામાં આવેલા અનિયંત્રિત આક્ષેપો અને તેના સમર્થનમાં એકત્રિત કરવામાં આવેલા

પુરાવા કોઈ પણ ગુનાનો ખુલાસો કરતા નથી અને આરોપી સામે કેસ બનાવે છે.

૪) જ્યાં, એફ. આઈ. આર. માં આરોપો સંજોય ગુનાની રચના કરતા નથી પરંતુ માત્ર બિન-સંજોય ગુનાની રચના કરે છે, ત્યાં સંહિતાની કલમ ૧૫૫ (૨) હેઠળ મેજિસ્ટ્રેટના આદેશ વિના પોલીસ અધિકારી દ્વારા કોઈ તપાસની મજૂરી આપવામાં આવતી નથી.

૫) જ્યાં એફ. આઈ. આર. અથવા ફરિયાદમાં કરવામાં આવેલા આક્ષેપો એટલા વાહિયાત અને સ્વાભાવિક રીતે અસંભવિત હોય કે જેના આધારે કોઈ પણ સમજદાર વ્યક્તિ ક્યારેય ન્યાયી નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકે નહીં કે આરોપી સામે કાર્યવાહી કરવા માટે પૂરતો આધાર છે.

૬) જ્યાં સંહિતા અથવા સંબંધિત અધિનિયમ (જે હેઠળ ફોજદારી કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવે છે) ની કોઈપણ જોગવાઈઓમાં સંસ્થાને અને કાર્યવાહી ચાલુ રાખવા અને/અથવા જ્યાં સંહિતા અથવા સંબંધિત અધિનિયમમાં કોઈ ચોક્કસ જોગવાઈ હોય ત્યાં સ્પષ્ટ કાનૂની પ્રતિબંધ હોય, જે પીડિત પક્ષની ફરિયાદ માટે અસરકારક નિવારણ પૂરું પાડે છે.

૭) જ્યાં ફોજદારી કાર્યવાહી સ્પષ્ટપણે દુર્ભાવનાપૂર્ણ રીતે હાથ ધરવામાં આવે છે અને/અથવા જ્યાં કાર્યવાહી દુર્ભાવનાપૂર્ણ રીતે આરોપી પર બદલો લેવાના ગુમ હેતુથી અને ખાનગી અને વ્યક્તિગત ક્ષેત્રને કારણે તેનો વિરોધ કરવાના દષ્ટિકોણથી શરૂ કરવામાં આવે છે.(ફકરો ૧૦૮)

૭.૧ જ્યાં ફરિયાદમાંના આક્ષેપો કેસ નોંધાવવા અને તેના પરની તપાસને ન્યાયી ઠેરવતા સંજોગ ગુનાની રચના કરે છે અને તે ઉપર દર્શાવેલ કેસોની કોઈપણ શ્રેણીમાં આવતા નથી, ત્યાં અસાધારણ સત્તાઓ અથવા અંતર્ગત સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવાની હાકલ કરવામાં આવે છે, તો એફ. આઈ. આર. રદ કરવી વાજબી ન હતી.

૭.૨ આ પરિમાણોને ધ્યાનમાં રાખીને, કેસની હકીકતોને ધ્યાનમાં રાખીને, આ કોર્ટનો અભિપ્રાય છે કે ઉપરોક્ત કોઈપણ પરિમાણો સંતુષ્ટ નથી જેથી ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતા, ૧૯૭૩ ની કલમ ૪૮૨ હેઠળ અંતર્ગત સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવાની બાંધધરી આપે.ફરિયાદ વાંચીને, પ્રથમ દષ્ટિએ, એવું ન કહી શકાય કે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૯૬,૪૨૦,૪૬૫ અને ૪૬૭ હેઠળ ગુનાઓના ઘટકો બનાવવામાં આવ્યા નથી.

૭.૩ આ કોર્ટે, ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૪૮૨ હેઠળ તેના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને, ન્યાયી અને યોગ્ય પસંદગી કરવી જોઈએ. ફરિયાદી પક્ષ/ફરિયાદી દ્વારા આરોપી સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપોની સત્યતા અથવા અન્યથા મૂલ્યાંકન કરવાનો આ તબક્કો નથી. તેવી જ રીતે, આરોપી વતી ઉઠાવવામાં આવેલ બચાવ કેટલો ભારે છે તે નક્કી કરવા માટેનો આ તબક્કો નથી. જો ફરિયાદી દ્વારા લગાવવામાં આવેલા આરોપોમાં આરોપીએ થોડી શંકા દર્શાવી હોય, તો પણ વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં આરોપીઓને ટ્રાયલ વિના મુક્ત કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં. તે એવો કેસ નથી કે જ્યાં જો સુનાવણી હાથ ધરવામાં આવે, તો આરોપીઓને ભરપાઈ ન કરી શકાય તેવા પરિણામોનો સામનો કરવો પડશે. પ્રથમ દૃષ્ટિએ, આ કોર્ટનો અભિપ્રાય છે કે લગાવવામાં આવેલા આરોપોની સત્યતાને બહાર લાવવા માટે, સુનાવણી થવી જોઈએ. ફરિયાદી દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલી સામગ્રીમાંથી, આ કોર્ટને આક્ષેપોના વાસ્તવિક આધારને ખોટો ગણાવીને વખોડવા માટે સમજાવવામાં આવતી નથી. આ આક્ષેપો, પ્રથમ દૃષ્ટિએ, ઉપરોક્ત જાળવણીની કાર્યવાહી સામે વળતો પ્રહાર તરીકે દેખાતા નથી અને એવું ન કહી શકાય કે ફરિયાદ કથિત ગુનાઓના ઘટકોને સંતોષતી નથી. જો કે, આ બધી બાબતોને સુનાવણીના તબક્કે વિગતવાર જોવી અને વ્યવહાર કરવો જરૂરી છે કારણ કે આ કોર્ટ ઉપર જણાવ્યા મુજબ માત્ર પ્રથમ દ્રષ્ટિકોણથી જ છે.

૬. ઉપરોક્ત તારણો અને અવલોકનોને ધ્યાનમાં રાખીને, ક્રિમિનલ મિસેલેનિયસ એપ્લિકેશન ૧૮૭૪૫/૨૦૧૩ ને તે મુજબ બરતરફ કરવામાં આવે છે.તે સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે ફરિયાદની સત્યતા અંગેના ચુકાદામાં કરવામાં આવેલા અવલોકનો માત્ર પ્રથમ દષ્ટિએ મળેલા તારણો છે, જે કોઈ પણ રીતે યોગ્ય કોર્ટ સમક્ષ તપાસ અને/અથવા સુનાવણીને પ્રભાવિત ન કરવા જોઈએ.નિયમ નાબૂદ કરવામાં આવે છે. વચગાળાની રાહત રદ કરવામાં આવે છે.

(બરિન વૈષ્ણવ, ન્યાયમૂર્તિ)

દિવ્યા

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.